

Najnovija dešavanja u sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava u oblasti slobode izražavanja

Freedom of expression and freedom of the media

<http://horizontal-facility-eu.coe.int>

Finansirano
od strane Evropske
unije i Saveta Evrope

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implementirano
od strane Saveta Evrope

Bilten br. 2
Najnovija dešavanja u praksi
Evropskog suda za ljudska prava u
oblasti slobode izražavanja

Autor: Cesare Pitea
Urednica verzije na srpskom jeziku:
Marija Vlaović

Bilten je pripremljen u okviru zajedničkog programa Evropske unije i Saveta Evrope „Horizontal Facility za Zapadni Balkan i Tursku 2019–2022” i projekta „Sloboda izražavanja i sloboda medija u Jugoistočnoj Evropi (JUFREX)”. Izraženi stavovi su odgovornost autora i ni u kom slučaju ne odražavaju zvanično mišljenje bilo koje strane.

© Savet Evrope, april 2021.

Sva prava zadržana. Licencirano Evropskoj uniji pod uslovima. Nijedan deo ove publikacije ne sme se prevoditi, reprodukovati ili prenositi, u bilo kom obliku ili bilo kojim sredstvima, elektronskim (CD-Rom, internet itd.) ili mehaničkim putem, uključujući fotokopiranje, snimanje ili bilo koji sistem čuvanja ili pristupanja podacima, bez prethodnog pismenog odobrenja Direkcije za komunikacije (F-67075 Strazbur Cedex ili publishing@coe.int).

Sadržaj

UVOD	5
PREGLED NAJZNAČAJNIJIH PREDMETA KOJI SE ODOSE NA SLOBODU IZRAŽAVANJA	6
<i>Karastelev i drugi protiv Rusije</i> , presuda od 6. novembra 2021. godine, predstavka br. 16435/10	6
<i>Jecker protiv Švajcarske</i> , presuda od 6. oktobra 2020. godine, predstavka br. 35449/14	7
<i>Gafiuc protiv Rumunije</i> , presuda od 13. oktobra 2020. godine, predstavka br. 59174/13	8
<i>İmrek protiv Turske</i> , presuda od 10. novembra 2020. godine, predstavka br. 45975/12	10
<i>Panioglu protiv Rumunije</i> , presuda od 8. decembra 2020. godine, predstavka br. 33794/14	11
<i>Schweizerische Radio- und Fernsehgesellschaft et publisuisse SA protiv Švajcarske</i> , presuda od 22. decembra 2020. godine, predstavka br. 41723/14	12
<i>Société Editrice de Mediapart i drugi protiv Francuske</i> , presuda od 14. januara 2021. godine, predstavka br. 281/15 i 34445/15	13
TEMELJNA ANALIZA IZABRANIH PREDMETA	15
<i>Sabuncu i drugi protiv Turske</i> , presuda od 10. novembra 2020. godine, predstavka br. 23199/17	15
<i>Selahattin Demirtaş protiv Turske (br. 2) [VV]</i> , presuda od 22. decembra 2020. godine, predstavka br. 14305/17	18

Uvod

Ovaj bilten je pripremljen u okviru zajedničke inicijative Evropske unije i Saveta Evrope „*Horizontal Facility* za zapadni Balkan i Tursku 2019–2022” i njenog projekta „**Sloboda izražavanja i sloboda medija u Jugoistočnoj Evropi (JUFREX)**”.

Da bismo nastavili saradnju sa stručnjacima u oblasti prava, sertifikovanim JUFREX trenerima i kako bismo doprineli daljem unapređenju znanja u oblasti slobode izražavanja i slobode medija, pripremili smo ovaj bilten kao dodatno sredstvo za razmenu informacija o novim tendencijama i dešavanjima u praksi Evropskog suda za ljudska prava (ESLjP, Sud).

Dok se bilten br. 1 odnosio na period između aprila 2019. i jula 2020. godine, bilten koji se nalazi pred Vama predstavlja neke od značajnih presuda donetih u periodu od avgusta 2020. do januara 2021. godine.

U analiziranom vremenskom periodu, Evropski sud za ljudska prava doneo je značajne presude iz različitih oblasti člana 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima. Najrelevantniji deo niza predmeta iz sudske prakse bavi se međusobno povezanim zahtevima za zaštitu slobode izražavanja i slobode i bezbednosti novinara i poslanika, naročito u vezi sa legitimnom borbom protiv terorizma i političkog nasilja. Ostali predmeti se odnose na preventivne mere za kontrolisanje slobode političkog govora, ograničenje pristupa informacijama od javnog interesa, zaštitu novinarskih izvora, odgovornosti novinara i nosilaca sudske vlasti u uživanju slobode izražavanja, kao i na stepen pristupa datim medijskim kućama za prenošenje političkih mišljenja. U izabranim presudama Sud razjašnjava i detaljnije se bavi zahtevima koji se odnose na slobodu izražavanja u ovim oblastima, sa posebnim osvrtom na zahteve koji se odnose na zakonitost mešanja i na potrebu pažljivog nadzora i procenu srazmernosti od strane domaćih organa vlasti. Sve u svemu, izabrani predmeti istovremeno naglašavaju značaj slobode izražavanja u kontekstu vladavine prava i potrebu za unapređenjem zakonodavstva i prakse u oblasti slobode izražavanja na domaćem nivou, u skladu sa načelom supsidijarnosti.

U prvom delu ovog biltena naći ćete kratak opis izabranih predmeta, a u drugom delu se nalazi temeljna analiza dva ključna predmeta.

Pregled najznačajnijih predmeta koji se odnose na slobodu izražavanja

Karastelev i drugi protiv Rusije, presuda od 6. novembra 2021. godine, predstavka br. 16435/10

Činjenično stanje

Gospodin Karastelev i gospođa Karasteleva (prvi i drugi podnosilac predstavke) bili su rukovodioci nevladine organizacije „NHCR“ (Novorosijski komitet za ljudska prava, koji je treći podnosilac predstavke). Tokom 2009. godine, organizovali su dva javna statična protesta protiv regionalnog zakona za zaštitu maloletnika iz 2008. godine, koga su smatrali previše restriktivnim i neustavnim jer je ozbiljno ograničavao slobode adolescenata. Tokom prvog protesta, podnosioci predstavke su držali transparent na kome je pisalo „Sloboda se ne dobija, mora da se osvoji“. Tokom drugog protesta, podnosiocima predstavke prišla su dva maloletnika i stupila u razgovor sa njima. Tužilaštvo je smatralo da ove radnje predstavljaju širenje ekstremističke propagande i podsticanje adolescenata da učestvuju u budućim demonstracijama, suprotno Zakonu o suzbijanju ekstremizma. Oni su postupke podnosioca predstavke kvalifikovali kao postupke koji potencijalno mogu dovesti do „ekstremističkih aktivnosti“ i da ometaju zakonite aktivnosti državnih organa. Tužilac je prvom i drugom podnosiocu predstavke, u svojstvu predstavnika te NVO, izdao upozorenja čije bi nepoštovanje dovelo do njihove lične odgovornosti u upravnom postupku. Pored toga, NVO je izdato upozorenje da bi dalje sprovo-

đenje aktivnosti moglo da dovede do njenog raspuštanja. Konačno, jednom od podnosilaca predstavke izdata je naredba da ispravi ova kršenja. U suštini, od podnosilaca predstavke se tražilo da se uzdrže od budućih protesta, uz rizik da će biti utvrđivana njihova odgovornost i da će NVO biti raspuštena. Podnosioci predstavke su podneli ostavke na njihove pozicije u NVO i bezuspešno se žalili na odluku tužioca.

Prvi i drugi podnosilac predstavke žalili su se ESLJP zbog kršenja njihove slobode saopštavanja informacija i ideja, na osnovu člana 10. Prvi podnosilac predstavke takođe se žalio i na povredu svog prava na pristup pravdi prema članu 6. Sud je pritužbu NVO, kao podnosioca predstavke, proglasio neprihvatljivom odlukom koju je doneo sudija pojedinac 2016. godine.

Obrazloženje ESLJP

Sud je na početku odbio tvrdnju Vlade da, s obzirom na smrt drugog podnosioca predstavke koja je nastupila u međuvremenu, njen sin nije legitimisan da nastavi postupak zbog strogo lične prirode zahteva. On je ponovio da je ranija pritužba imala „moralnu dimenziju“ i da najbliži srodnik preminule oštećene ima legitiman interes da nastavi dalje sa njom.

Iako Vlada nije osporila da je bilo mešanja u slobodu izražavanja, Sud je ipak jasno naveo da su na podnosiocima predstavke pojedinačno, iako posredno, uticali i postupci usmereni ka NVO.

Suštinsko pitanje na koje je Sud trebalo da odgovori odnosilo se na kvalitet zakona na osnovu koga je bilo izvršeno mešanje. Pitanje je bilo dvostruko. Prvo, da li su podnosioci predstavke mogli da predvide da bi njihovi postupci mogli da podrazumevaju primenu mera predviđenih zakonodavstvom za borbu protiv ekstremizma. Drugo, da li im zakon u Rusiji omogućava adekvatnu ex post zaštitu od proizvoljnosti u njegovoj primeni. Sud je ponovio da pribegavanje preventivnim merama kojima se ograničava sloboda izražavanja treba da bude ograničeno na slučajeve u kojima se pokazalo da postoji stvarni rizik od izvršenja konkretnih i teških krivičnih dela od strane konkretnih lica. Nijedan dokaz nije ukazao na to da zakon predviđa ili da je tužilac koristio bilo koji odrediv i predvidiv kriterijum za razlikovanje postupaka koji predstavljaju legitimno uživanje slobode izražavanja i onih koji bi mogli da dovedu do upozorenja. Osim toga, nisu postojale ni jasne smernice o vrstama radnji za koje se izdaje upozorenje nasuprot krivične odgovornosti. Nesigurnost koja je nastupila imala je negativan uticaj na predvidivost zakonodavnog okvira, što je imalo obeshrabrujuće dejstvo na slobodu izražavanja i ostavilo prevelika diskreciona prava izvršnoj vlasti.

Sud je potom ponovio svoje nalaze iz prethodnih predmeta ([Lashmankin i drugi protiv Rusije](#), presuda od 7. februara 2017. predstavke br. 57818/09 i 14 drugih, st. 356) da je domaći zakon previše suzio ovlašćenje domaćih sudova da vrše kontrolu, ograničivši je na „zakonitost” sporne mere. Domaćim sudovima nije ostavljen prostor da procene njenu opravdanost i da, na kraju, procene neophodnost i srazmernost koji se zahtevaju u članu 10 i sudskoj praksi ESLJP. Shodno tome, tužilac je dobio neograničenu ovlašćenje da doneše preventivnu meru koja predstavlja mešanje u slobodu izražavanja.

Konačno, Sud je presudio da – čak i na osnovu činjenica na koje se pozivao tužilac – postupci podnosioca predstavke nisu mogli da se opravdano podvedu pod ono što je u zakonu definisano kao

ekstremistička aktivnost, jer nisu podrazumevali planiranje bilo kakvih kriminalnih radnji, niti su mogli neposredno ili posredno dovesti do nasilnih postupaka usmerenih protiv javnih vlasti. Prema tome, došlo je do kršenja člana 10.

Napomena: U ovom predmetu je ukazano na potrebu da domaći zakon strogo definiše okolnosti u kojima ponašanje koje ne podrazumeva krivičnu odgovornost može da, izuzetno, opravda preduzimanje preventivnih mera koje ograničavaju uživanje slobode izražavanja. U njemu se takođe potvrđuje da, u cilju obezbeđivanja zaštite od proizvoljnog korišćenja diskreционih prava, postupanje nesudskih organa prilikom preduzimanja takvih mera mora biti praćeno strogom sudskmm kontroom, koja će omogućiti sudovima da izvrše procenu srazmernosti, u skladu sa zahtevima iz člana 10.

Jecker protiv Švajcarske, presuda od 6. oktobra 2020. godine, predstavka br. 35449/14

Činjenično stanje ■

Podnositeljka predstavke je novinarka koja je objavila članak o čoveku koji je deset godina bio trgovac kanabisom. Nakon objavljivanja članka, tužilac je otvorio istragu o trgovini narkoticima i tražio od podnositeljke predstavke da svedoči, tvrdeći da ne može da ostvari svoje pravo na zaštitu izvora. Zahtev gospođe Jecker da ne otkrije svoje izvore prvobitno je odobrio Kantonalni sud, ali ga je Savezni vrhovni sud odbio u apelacionom postupku.

Odluka Saveznog suda se zasnivala na dve činjenice: da je trgovina lakim drogama teže krivično delo koje spada u dela koja opravdavaju odstupanje od zaštite novinarskih izvora i da svedočenje podnositeljke predstavke predstavlja jedini način da se identifikuje učinilac. Savezni sud je smatrao da iz činjeničnog stanja slučaja ne proizilazi ni jedan poseban razlog koji bi prevagnuo bilo u korist javnog interesa za krivično gonjenje za

izvršenje tog krivičnog dela, bilo u korist interesa podnositeljke predstavke da zaštiti svoj izvor. Sud je postupio u skladu sa ravnotežom utvrđenom od strane zakonodavnih organa, gde prvo preteže nad drugim.

Podnositeljka predstavke se pred Sudom žalila da je bila prinuđena da otkrije identitet poverljivih izvora, što predstavlja kršenje člana 10.

Objasnenje ESLJP

Analiza Suda usredsredila se na kvalitet argumenata koje je izneo Savezni sud da bi opravdao odstupanje od prava podnositeljke predstavke na zaštitu izvora. Sud je podsetio da je kontrola koju vrši sudija ili drugi nezavisni i nepristrasni organ koji je nadležan za donošenje odluka jedna od najvažnijih mera zaštite koja mora pratiti bilo koje kršenje prava na zaštitu novinarskih izvora. Nadležni sud mora biti u mogućnosti da utvrdi postojanje nepobitnog javnog interesa koji preteže nad načelom zaštite novinarskih izvora. U protivnom, on treba da spreči nepotreban pristup informacijama koje mogu dovesti do otkrivanja identiteta izvora (*Sanoma Uitgevers B.V. protiv Holandije* [VV], presuda od 14. septembra 2010. godine, predstavka br. 38224/03, st. 51).

Sud je primetio da se neophodnost otkrivanja identiteta izvora ne može zasnivati samo na argumentu da bez takvog otkrivanja ne bi bilo moguće nastaviti istragu u krivičnom postupku. Mora se uzeti u obzir težina krivičnih dela. Savezni sud je propustio da utvrdi stvarnu opasnost po zdravlje korisnika i u osnovi se oslonio na klasifikaciju zakonodavca, koju je prethodno okarakterisao kao „nedoslednu“.

Sud nije cenio važnim to što se u članku nije otvoreno kritikovala kriminalna aktivnost, što je bila činjenica kojoj je Savezni sud dao određenu težinu. ESLJP je naglasio da je Savezni sud propustio da uzme u obzir da je članak mogao doпрineti raspravi od opšteg interesa o efikasnosti sprečavanja i suzbijanja kriminala. Takođe, on je

prevideo da je otkrivanje izvora koje je naređeno moglo imati štetan uticaj na ugled tih novina i njihovu sposobnost da ubuduće obavljaju aktivnosti, kao i na interes javnosti za dobijanje informacija od anonimnih izvora.

Shodno tome, razlozi navedeni od strane Saveznog suda nisu bili dovoljni da pokažu da preteže razlog javnog interesa koji bi opravdao otkrivanje novinarskih izvora. Sud je utvrdio kršenje člana 10.

Napomena: Odluka ukazuje na primarni značaj zaštite izvora za očuvanje novinarske slobode na osnovu člana 10 (*Goodwin protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], presuda od 27. marta 1996. godine, predstavka br. 17488/90). U njoj se takođe naglašava da se ravnoteža između suprotstavljenih interesa ne može ustanoviti na apstraktan način od strane zakonodavnih tela i time pravosuđu jedino prepusti da utvrdi da li je data situacija pokrivena zakonskim pravilom koje je formulisano na uopšten način (*Perinçek protiv Švajcarske* [VV], presuda od 15. oktobra 2015. godine, predstavka br. 27510/08, st. 275). Umesto toga, Konvencija od sudije zahteva da, imajući u vidu okolnosti konkretnog slučaja, učini temeljnu procenu pretežućeg javnog interesa kako bi izuzeće bilo u skladu sa zahtevima slobode izražavanja.

Gafiuć protiv Rumunije, presuda od 13. oktobra 2020. godine, predstavka br. 59174/13

Činjenično stanje

Podnosilac predstavke bio je sportski novinar u jednim nacionalnim novinama. Tokom 2005. godine ga je Nacionalni savet za proučavanje arhiva Sekuritete (CNSAS) akreditovao za pristup njenim arhivama, navodeći kao cilj istraživanje o sportu tokom komunističke ere. Podnosilac predstavke objavio je niz članaka u kojima otkriva lične podatke o licima koja su učestvovala u aktivnostima političke policije kao doušnici ili kao osobe pod nadzorom.

Tokom 2009. godine, Upravni odbor CNSAS-a povukao je akreditaciju podnosioca predstavke navodeći kao osnov to što nije poštovao privatnost lica koja su progonili organi Državne bezbednosti i što je informacije upotrebio za druge svrhe, osim za one za koje je bila izdata akreditacija. Zahtev za internu reviziju koji je podnosilac predstavke uputio veću CNSAS-a je odbijen.

Podnosilac predstavke je bez uspeha tražio sudsku reviziju pred Apelacionim i Vrhovnim kasacionim sudom. Vrhovni kasacioni sud je potvrdio presudu nižeg suda, prema kojoj je podnosilac predstavke imao obavezu da zaštiti privatni život onih koji su bili progonjeni u vreme komunizma. Istakao je da je CNSAS sproveo neophodno ispitivanje objavljenog materijala i primenio odgovarajući objektivni pravni test, koji ne zahteva da pogođena lica prethodno podnesu pritužbu.

Podnosilac predstavke se žalio ESLJP da mu je povlačenjem akreditacije povređeno pravo na bavljenje novinarskom profesijom, jer mu je na taj način uskraćen pristup informacijama, a javnosti uskraćena mogućnost da dobije informacije od opšteg interesa, kao što je predviđeno članom 10.

Obrazloženje ESLJP

Vlada je navela da je predstavka neprihvatljiva na osnovu člana 35 stav 3 b), budući da podnosilac predstavke navodno nije doveden u „bitno nepovoljniji položaj” zbog činjenica na koje se žali. Sud je odbacio ovu tvrdnju naglasivši da se navedeni kriterijum mora pažljivo primenjivati u slučajevima koji se odnose na slobodu izražavanja ([Margulev protiv Rusije](#), presuda od 8. oktobra 2019. godine, predstavka br. 15449/09). S obzirom da se predstavka odnosila na to da se novinarima ograničena pristup informacijama koje potencijalno mogu doprineti javnoj raspravi, ona je otvorila važna pitanja koja se tiču zaštite ljudskih prava, a koja zahtevaju upuštanje u meritum.

Tumačenje nacionalnih sudova koje se odnosi na zakonske odredbe koje obavezuju podnosioca predstavke da štiti lične podatke (na osnovu

opšteg zakona o zaštiti podataka) i da koristi dobijene informacije isključivo u naučne svrhe (na osnovu zakona koji reguliše pristup arhivama) nije bilo ni proizvoljno ni nepredvidivo. Podnosilac predstavke mogao je opravdano predvideti da će njegovi postupci verovatno dovesti do povlačenja akreditacije, u skladu sa propisima o CNSAS.

Sud je primetio da je mešanje imalo za cilj zaštitu prava na poštovanje privatnog života onih čiji su lični podaci objavljeni. Čak i u odsustvu pritužbi oštećenih, postupci javnih vlasti imali su legitiman cilj, jer one moraju da donesu mere za zaštitu osetljivih podataka koje poseduju.

Analizirajući neophodnost i srazmernost mešanja, Sud je podsetio da se sa osetljivim podacima mora postupati oprezno i kritički. Podnosilac predstavke nije filtrirao osetljive informacije niti je sproveo akademsku analizu u skladu sa navedenim ciljem. Umesto toga, objavljivao je neobrađene materijale, otkrivajući detalje iz ličnog života tih ljudi, uključujući i njihova puna imena. U fokusu članaka uopšte nije bio odnos između sportista i političke policije, što predstavlja stvar od opšteg interesa, te oni na taj način nisu doprineli javnoj raspravi u ovoj oblasti. Podnosilac predstavke je bio u mogućnosti da pokrene postupak radi kontrole i pred domaćim sudovima, u čijim odlukama nije ustanovljena proizvoljnost.

Iako je Sud potvrdio da je mešanje uticalo na mogućnost podnosioca predstavke da istraži ovu oblast, ono ga nije sprečilo da nastavi da radi kao novinar i bilo je srazmerno kršenju koje je on izvršio.

Napomena: Presuda je zanimljiva iz dva razloga. Prvo, u njoj se podvlači važnost novinarske slobode tako što, barem u načelu, isključuje da se njeno kršenje može smatrati manjim kršenjem koje ne zaslužuje ispitivanje Suda (upor. sa [Sylka protiv Poljske](#), odluka od 3. juna 2014. godine, predstavka br. 19219/07). Drugo, u njoj se jasno navodi da organi javne vlasti mogu da *proprio motu* ograniče slobodu izražavanja u cilju zaštite drugih lica od deljenja osetljivih ličnih podataka. Naime, do-

maći sudovi nisu izričito poredili privatnost i slobodu izražavanja, dok je Sud praveći ravnotežu između ta dva prava, dao prevagu prvom.

[Imrek protiv Turske, presuda od 10. novembra 2020. godine, predstavka br. 45975/12](#)

Činjenično stanje

Podnosilac predstavke bio je sekretar lokalnog ogranka EMEP-a (Radničke partije). U tom svojstvu, on je u martu 2006. godine organizovao dva politička događaja na kojima je i sam učestvovao. U aprilu mu je određen pritvor zbog optužbe da širi propagandu u korist terorističke organizacije (PKK, Radničke partije Kurdistan). Ovo je proizlazilo iz dva osnova: njegove odgovornosti za navodno nezakonite radnje (uzvikivanje slogana i mahanje zastavama i transparentima) koje su izvršili učesnici u prvom događaju i za govor koji je navodno održao na drugom događaju.

Kada je pušten iz pritvora, započet je sudski postupak. U svojoj odbrani je tvrdio da je marljivo radio kako bi sprečio sve nezakonite radnje na prvom događaju i da je njegov govor na drugom pogrešno prenet u vidu transkripta koji je policija podnela kao dokaz. U septembru 2008. godine, Porotni sud u Adani je oglasio g. Imreka krivim prema optužnici i osudio ga na godinu dana zatvora. Kasacioni sud je potvrdio presudu u januaru 2012. godine.

Prema Zakonu br. 6352 iz 2012. godine (koji je imao za cilj usklađivanje domaćeg zakonodavstva sa sudskom praksom ESLJP tako što će se obustaviti postupci i izvršenje kazni izrečenih u predmetima koji se odnose na „zločine mišljenja“), obustavljeno je izvršenje kazne nad podnosiocem predstavke, ukinuta je presuda iz 2008. godine i obustavljen je postupak protiv podnosioca predstavke.

Podnosilac predstavke se pred Sudom žalio na nepravilnost krivičnog postupka, pozivajući se na član 6 Konvencije i kršenje njegovog prava na slobodu izražavanja na osnovu člana 10.

Obrazloženje ESLJP

Sud je ovaj predmet analizirao isključivo iz ugla člana 10.

Što se tiče odgovornosti podnosioca predstavke kao jednog od organizatora prvog događaja, Sud je istakao da organizatori ne mogu krivično odgovarati za radnje u kojima neposredno ne učestvuju, osim ako ih ne podstiču ili su popustljivi prema njima. Oni treba da budu oslobođeni odgovornosti kada se ponašaju kao mirotvorci, upozoravajući okupljene ([Mesut Yildiz i drugi protiv Turske](#), presuda od 18. jula 2017. godine, predstavka br. 8157/10, st. 34). Pored toga, domaći sudovi su bili dužni da objasne na koji način bi se postupci podnosioca predstavke konkretno mogli smatrati da podstiču na nasilje, oružani otpor ili ustanak, ili da predstavljaju govor mržnje ([Mart i drugi protiv Turske](#), presuda od 19. marta 2019. godine, predstavka br. 57031/10, st. 32). Što se tiče spornih izjava, Sud je podsetio da su pravičnost postupka i procesne garantije koje su na raspolaganju podnosiocu predstavke faktori koje treba uzeti u obzir prilikom procene srazmernosti mešanja u slobodu izražavanja ([Baka protiv Mađarske](#) [VV], presuda od 29. marta 2016. godine, predstavka br. 20261/12, st. 161). Sledstveno, Sud mora biti zadovoljan ukupnom pravičnošću krivičnog postupka u okviru procene srazmernosti. U presudi iz 2008. godine, Porotni sud u Adani je svoju odluku zasnovao na jednom jedinom dokazu, koji je osporio podnosilac predstavke, i bez traženja drugih dokaza koji bito potkrepili. Takođe nije pokušao ni da potvrdi ni da opovrgne tvrdnju podnosioca predstavke da su napravljene greške ili da je došlo do falsifikovanja dokaza prilikom dešifrovanja i transkripcije video datoteke. Navedeni nedostaci su ukazali na nepravilnost krivičnog postupka i, prema tome, doveli do ustanovljavanja kršenja člana 10.

Napomena: Iako predstavlja deo dobro poznatog niza sudske prakse, ova presuda je važna jer ističe kako sloboda izražavanja funkcioniše kao mera zaštite lične slobode i bezbednost političkih aktivista. Ona takođe pojašnjava standard krivične odgovornosti za organizovanje ili učestvovanje

u nekom događaju u cilju ostvarivanja slobode izražavanja, a za vreme koga su se navodno dogodile kriminalne radnje.

Panioglu protiv Rumunije, presuda od 8. decembra 2020. godine, predstavka br. 33794/14

Činjenično stanje

Podnositeljka predstavke je sudija Apelacionog suda u Bukureštu. Tokom 2012. godine je u nacionalnim novinama i na internet stranici jednih novina objavila članak o tadašnjoj predsednici Kasacionog suda. Koristeći lirske i provokativne termine, u članku kritikuje nedavno postavljenje na ovu funkciju bivše tužiteljke iz komunističkog doba, koju naziva „drugaricom tužiteljkom”, što predstavlja aluziju na korišćenje spisa predmeta kao oružja režima. Sudski odsek Visokog saveta pravosuđa (SJCSM) smatrao je da je podnositeljka predstavke prekršila Etički kodeks sudija i tužilaca. Podnositeljka predstavke je podnosila žalbe sve do Kasacionog suda, ali bez uspeha.

Podnositeljka predstavke je podnela predstavku ESLJP, tvrdeći da izrečena kazna sprečava njeno profesionalno napredovanje i da krši njenu slobodu izražavanja iz člana 10.

Obrazloženje ESLJP

Sud je pronašao da nije bilo kršenja člana 10. Prihvaćeno je da je za mešanje u slobodu izražavanja postojao pravni osnov. Međutim, podnositeljka predstavke je osporila predvidivost relevantne odredbe Etičkog kodeksa sudija, jer se u njoj ne definiše precizno ni pojam „izraženog mišljenja o moralnom i profesionalnom integritetu” ni pojam „kolege”.

Sud je primetio da sporna odredba uređuje ponašanje sudija, jedne specifične i ograničene grupe koja ima profesionalno znanje o tumačenju zakona, kao i da je ona na snazi već nekoliko

godina. Iz tog razloga, podnositeljka predstavke nije mogla da tvrdi da nije znala za njen sadržaj kao i da, u slučaju sumnje u njen obim primene, nije mogla da pokaže obazrivost time što bi se uzdržala od objavljivanja članka.

Sud je analizirao neophodnost ograničenja čiji je legitimni cilj zaštita prava i ugleda drugih i održavanje autoriteta sudstva. Prihvatio je da se u članku postavlja pitanje da li je bivša tužiteljka iz komunističkog režima odgovarajuća osoba za mesto predsednika Kasacionog suda i da se usredsredio na profesionalne aspekte njenog života, na taj način doprinoseći široj javnoj raspravi o reformi pravosudnog sistema. Osoba o kojoj je u članku reč, državna službenica na jednoj od najviših funkcija u pravosuđu, izložena je većoj kritici i pažnji javnosti od običnih osoba. Međutim, Sud je naglasio posebnu obazrivost uzdržanost koju sudije moraju da pokazuju prilikom uživanja slobode izražavanja kada je u pitanju potreba očuvanja integriteta pravosuđa i obezbedjenja poverenja javnosti u pravosuđe.

Sud je utvrdio da nacionalni organi nisu prekoracili svoje polje slobodne procene jer su dobro sproveli test ravnoteže između konkurentnih prava. Naime, članak je sadržao konkretne navode o nezakonitom ili neetičkom ponašanju te osobe bez ikakvih dokaza koji bi to potvrdili. Dalje, izrečena kazna nije bila preoštra jer nije pokazano da je sprečila podnositeljku predstavke u korišćenju mogućnosti za napredovanje, te se samo nagađalo da li bi se to moglo desiti u budućnosti.

Napomena: Ovaj predmet ukazuje na to da je integritet pravosuđa važan protiv-interes uživanju slobode izražavanja (*Morice protiv Francuske* [VV], presuda od 23. aprila 2015. godine, predstavka br. 29369/10, st. 124–31). Međutim, on pokazuje da je to naročito slučaj kada kritiku izražavaju sami nosioci pravosudnih funkcija, koji, kada dovode u pitanje ovaj integritet, treba da ostvaruju slobodu izražavanja sa dužnom pažnjom (upor. sa *Baka protiv Mađarske* [VV], presuda od 23. juna 2016, predstavka br. 20261/12, st. 158–67).

[Schweizerische Radio- und Fernsehgesellschaft et publisuisse SA protiv Švajcarske, presuda od 22. decembra 2020. godine, predstavka br. 41723/14](#)

Činjenično stanje

Prvi podnosilac predstavke, privatnopravno udruženje *Schweizerische Radio- und Fernsehgesellschaft* (SSR), je nacionalni javni medijski servis koji ima dozvolu Švajcarske konfederacije za emitovanje. Drugi podnosilac predstavke (*publisuisse SA*) je marketinška kompanija koja prodaje reklame.

Tokom 2011. godine, udruženje za zaštitu životinja i potrošača *Verein gegen Tierfabriken* je preko drugog podnosioca predstavke rezervisalo reklamni termin da bi na nacionalnoj televiziji emitovalo kratku reklamu u kojoj promovise svoju internet stranicu. U njoj se navodilo: „Ono što drugi mediji ne pominju“. Ubrzo potom, udruženje je tražilo emitovanje druge verzije te reklame sa sledećom tvrdnjom „Ono što Švajcarska televizija [tj. prvi podnosilac predstavke] ne pominje“. Drugi podnosilac predstavke je odbio ovaj zahtev, smatrajući da je to u suprotnosti sa njegovim opštim uslovima poslovanja jer ima štetan uticaj na komercijalne interese i reputaciju prvog podnosioca predstavke.

Tokom 2012. godine, udruženje se bez uspeha žalilo Nezavisnom odboru za žalbe na radio i televiziju (AIEP). Nakon toga, udruženje je osporilo tu odluku pred Saveznim vrhovnim sudom, koji je odlučio u njegovu korist. Savezni sud je bio stanovišta da SSR uživa manju samostalnost u oblasti marketinga, koji predstavlja sredstvo za finansiranje javnog servisa, nego u oblasti redakcijskih sadržaja i da se u tom pogledu ne može izjednačiti sa potpuno privatnim emiterom. Oba podnosioca predstavke su tako preuzela „zadatak države“ („*tâche de l'État*“), što znači da su dužni da poštuju osnovna prava, na osnovu člana 35(2) Saveznog ustava, koji ustanovljava lični obim obaveze poštovanja osnovnih prava. Savezni zakon o emitovanju radio i televizijskog programa ne pominje zaštitu komercijalnog interesa i ugleda kao

osnov za odbijanje emitovanja, čime je ograničeno pravo udruženja na slobodu izražavanja. Zbog toga je SSR imao obavezu da napravi objektivnu ravnotežu između ovih interesa i sâm prihvatajući određeni stepen kritike.

Podnosioci predstavke žalili su se Sudu na kršenje njihovog prava na slobodu izražavanja na osnovu člana 10.

Obrazloženje ESLJP

U skladu sa sudskom praksom o položaju javnih medijskih servisa (*Radio France i drugi protiv Francuske*, odluka od 23. septembra 2003, predstavka br. 53984/00), Sud je potvrdio da prvi podnosilac predstavke potpada pod definiciju „nevladine organizacije“ na osnovu člana 34 Konvencije (*Schweizerische Radio- und Fernsehgesellschaft SRG protiv Švajcarske*, presuda od 21. juna 2012, predstavka br. 34124/06).

Obaveza emitovanja druge verzije reklame predstavljala je mešanje u prava podnosioca predstavke prema članu 10, na osnovu člana 35 (2) Saveznog ustava. Sud je smatrao da su podnosioci predstavke mogli da predvide da se on može primeniti na reklamiranje, imajući u vidu inherentni opšti karakter ustavnih odredbi (*Rekvényi protiv Mađarske* [VV], presuda od 20. maja 1999. godine, predstavka br. 25390/94), posebnu pažnju koja se očekuje od profesionalaca prilikom procene rizika i odgovornosti u vršenju svojih aktivnosti (*Delfi AS protiv Estonije* [VV], presuda od 16. juna 2015. godine, predstavka br. 64569/09), i sudsku praksu Saveznog vrhovnog suda. On je napravio razliku između ovog predmeta i presedana (*Animal Defenders International protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], presuda od 22. aprila 2013. godine, predstavka br. 48876/08), jer Savezni zakon u načelu ne sprečava emitovanje reklame, pošto zaštita komercijalnog interesa i ugleda drugih nije navedena među zakonskim osnovama za odbijanje.

Sud je smatrao da obaveza puštanja reklame koja je nametnuta podnosiocima predstavke nije predstavljala nesrazmerno mešanje u njihovu slobodu izražavanja. Sud nije video nijedan ubedljiv razlog da odstupi od procene domaćih sudova. On je napomenuo da je reklama imala za cilj pro-

movisanje aktivnosti Udruženja u oblasti zaštite životinja i potrošača, a ne podsticanje javnosti da kupi određeni proizvod, i da je zato predstavljala uživanje slobode izražavanja u pitanjima od opšteg interesa. Sud je naglasio da SSR, koji ima posebno mesto u švajcarskom medijskom prostoru, nudi platformu za javno informisanje koja se ne može porediti sa drugim televizijama. Iz tog razloga, trebalo je da prvi podnosilac predstavke prihvati kritička mišljenja i da im obezbedi emitovanje na svojim kanalima, čak i ako uključuju informacije ili ideje koje vređaju, šokiraju ili uznemiravaju. Pored toga, poruka reklame, iako predstavljena na vrlo provokativan način, prepoznata je kao izraz mišljenja trećeg lica. Nije bilo kršenja člana 10.

Napomena: U ovom slučaju, odluka Suda je zanimljiva jer doprinosi postojećim raspravama o postojanju i ograničenjima prava na pristup konkretnim medijima, o ulozi slobode izražavanja u reklamiranju kao i o liniji koju treba povući između odgovornosti potpuno privatnih medijskih operatera i onih koji obavljaju neku vrstu javne funkcije. Ovo je pitanje koje je privuklo veliku pažnju u vezi sa posrednicima i platformama na internetu (vidi, *mutatis mutandis*, [Delfi AS protiv Estonije](#) [VV], presuda od 16. juna 2015. godine, predstavka br. 64569/09, i [Magyar Tartalomszolgáltatás Egyesülete protiv Mađarske](#), presuda od 2. februara 2016. godine, predstavka br. 22947/13). U presudi se podvlači da u ovoj oblasti, prema Konvenciji, mogu biti prihvatljiva različita rešenja za uspostavljanje ravnoteže između predmetnih interesa, pod uslovom da su u dovoljnoj meri predviđena jasnim domaćim propisima i pažljivom sudskom procenom, u skladu sa načelom supsidijarnosti.

[Société Editrice de Mediapart i drugi protiv Francuske, presuda od 14. januara 2021. godine, predstavka br. 281/15 i 34445/15](#)

Činjenično stanje

Ovaj predmet se odnosio na nalog upućen internet novinama *Mediapart*, kao i njihovom direktoru i novinaru da sa

internet stranice novina uklone kao i da se uzdrže od daljeg objavljivanja delova nelegalnih snimaka koji su tajno napravljeni u domu gospođe Bettencourt, tadašnjeg glavnog akcionara grupe *l’Oreal*. Snimci su predati kao dokaz u krivičnoj istrazi o navodnim kriminalnim radnjama u okviru kojih su određena lica htela finansijski da iskoriste ranjiv položaj gospođe Bettencourt, uključujući upravnika njene imovine P.D.M., kao i istaknute političare (koji su na kraju oslobođeni odgovornosti). U krivičnom postupku koji je usledio, P.D.M. i još jedno lice oglašeni su krivim za krivično delo vršenja nezakonitog uticaja.

Podnosioci predstavke su se pred Sudom žalili da ovo predstavlja kršenje njihove slobode izražavanja na osnovu člana 10.

Obrazloženje ESLJP

Analiza Suda usredsredila se na srazmernost mešanja. Sud je pojasnio da presuda na osnovu koje su podnosioci predstavke oslobođeni u krivičnom postupku ne podrazumeva da je mešanje na koje se žale bilo nesrazmerno. Donoseći drugačiji zaključak, domaći građanski sudovi nisu svoje rezonovanje zasnovali isključivo na okolnosti da su razgovori snimljeni na očigledno nezakonit način. Oni su smatrali da objavljeni sadržaj i način na koji je predstavljen nepotrebno otkriva detalje iz privatnog života lica koja su u njemu. Sud je takođe primetio da je širenjem preko interneta, iako dostupno samo uz novčanu nadoknadu, učinilo informacije dostupnim velikom broju ljudi tokom dužeg vremenskog perioda.

Što se tiče usvojene mere, Sud je podsetio da prema članu 10 u načelu nije dozvoljeno sprečavati obelodanjivanje informacija koje su već objavljene ili su prestale da budu poverljive ([Fressoz et Roire protiv Francuske](#) [VV], presuda od 21. januara 1999. godine, predstavka br. 29183/95, st. 53). Međutim, u ovom slučaju, naredba za uklanjanje bio je neophodan da bi se ispravilo prvobitno zadiranje u privatni život gospođe Bettencourt i da bi se okončalo uznemiravanje koje je na taj način izazvano kod ranjive žene. Objavljivanje

snimaka bilo je nezakonito od samog početka i, mada su oni u međuvremenu u velikoj meri rašireni, njihovo reprodukovanje je ostalo zabranjeno za štampu u celini. Pokazalo se da ovaj nalog nije imao odvraćajući efekat što se tiče načina na koji su podnosioci predstavke, oslobođeni od krivičnih optužbi, uživali i nastavili da uživaju svoja prava na slobodu izražavanja.

Sud je zaključio da je procena koju su sproveli domaći sudovi bila u skladu sa zahtevima iz člana 10 i da, shodno tome, nije došlo do kršenja slobode izražavanja.

Napomena: Ova odluka je važna jer predstavlja primer kako štampa mora da izvršava svoje duž-

nosti i odgovornosti, čak i kada je reč o izveštavanju o ozbiljnim pitanjima od javnog interesa, tako što će pažljivo uzeti u obzir pravo na privatnost ranjive grupe lica, naročito kada se osetljive informacije i materijali šire preko interneta ([Redakcija lista Pravoye Delo i Shtekel protiv Ukrajine](#), presuda od 5. maja 2011. godine, predstavka br. 33014/05). Međutim, treba napomenuti da je nalaz da u ovom slučaju nije bilo kršenja neraskidivo povezana sa okolnošću da mešanje nije imalo oblik krivične sankcije ili građanske odgovornosti, već je bilo ograničeno na uklanjanje nezakonitog sadržaja.

Temeljna analiza izabranih predmeta

Sabuncu i drugi protiv Turske, presuda od 10. novembra 2020. godine, predstavka br. 23199/17

Činjenično stanje

Deset podnosilaca predstavke bili su novinari vodećeg nacionalnog dnevnog lista *Cumhuriyet* („Republika“) ili direktori fondacije koja je glavni akcionar kompanije koja ga izdaje.

Posle proglašenja vanrednog stanja u julu 2016. godine, i posle policijskog zadržavanja od nekoliko dana, podnosiocima predstavke je 6. novembra 2016. godine određen pritvor, pre početka suđenja. Deveti prekršajni sud u Istanbulu je, između ostalog, smatrao da postoje snažne sumnje da oni – preko članaka objavljenih u novinama *Cumhuriyet*, čiju uređivačku politiku se smatralo da kontrolišu, kao i preko društvenih mreža – promovišu i šire propagandu u ime organizacija koje su smatrane terorističkim, a posebno PKK/KCK (Radnička partija Kurdistanu (ilegalna oružana organizacija)/Unija kurdistanskih zajednica) kao i organizacije koju turske vlasti nazivaju FETÖ/PDY (Fetulahistička teroristička organizacija/Paralelna državna struktura). On je takođe utvrdio da postoji rizik od bekstva i nestajanja dokaza i da su alternativne mere nedovoljne.

Podnosioci predstavke su podneli i nekoliko zahteva za otpust, kao i prigovore protiv naredbi za produženje pritvora, i svi su odbijeni. Pritvor im je periodično produžavan.

U aprilu 2017. godine javno tužilaštvo u Istanbulu podiglo je optužnicu protiv ovih deset podnosila-

ca predstavke kod 27. porotnog suda u Istanbulu. Javni tužilac je prvo naveo da se tokom tri godine koje su prethodile pokušaju puča od 15. jula 2016. godine uređivačka politika *Cumhuriyeta* promenila poduticajem podnosilaca predstavke i da je postala suprotna uređivačkim principima kojih su se novine pridržavale 90 godina.

U julu 2017. godine, na kraju prvog ročišta, Porotni sud u Istanbulu ustanovio je da su dokazi već prikupljeni i da rizik od bekstva za sedam podnosilaca predstavke više ne postoji, te je naredio da budu pušteni iz pritvora. Ostala tri podnosioca predstavke su puštena iz pritvora između septembra 2017. i aprila 2018. godine.

U aprilu 2018. godine, Porotni sud u Istanbulu je jednog podnosioca predstavke (g. Günaya) oslobodio svih optužbi, a ostalih devet je oglosio krivim za pomaganje terorističkoj organizaciji čijem članstvu nisu pripadali, na osnovu člana 220 stav 7 Krivičnog zakonika. Osuđeni su na zatvorske kazne u rasponu od tri godine i šest meseci do sedam godina i šest meseci. U februaru 2019. godine Apelacioni sud u Istanbulu odbacio je žalbe podnosilaca predstavke. U septembru 2019. godine, Kasacioni sud je poništio presudu Apelacionog suda i vratio mu predmet. U novembru 2019. godine, Apelacioni sud u Istanbulu oslobodio je jednog podnosioca predstavke (g. Gürsela), ali je odstupio od presude Kasacionog suda i potvrdio osuđujuće presude protiv ostale osmorice. Postupak na osnovu njihove žalbe koja je usledila još uvek je u toku pred plenarnim sastavom krivičnih veća Kasacionog suda.

U međuvremenu, u decembru 2016. godine, podnosioci predstavke su podneli zasebne pred-

stavke Ustavnom sudu, navodeći da je prekršeno njihovo pravo na slobodu i bezbednost i pravo na slobodu izražavanja i slobodu štampe. Ustavni sud je pronašao kršenje navedenih prava u odnosu na dva podnosioca predstavke (g. Günaya i g. Gürsela), ali nije pronašao kršenje prava u odnosu na ostalih osam podnosilaca predstavke.

Podnosioci predstavke su se žalili ESLJP da im je pritvor određen proizvoljno i da se nije zasnivao ni na kakvim konkretnim dokazima koji predstavljaju osnov za opravdanu sumnju da su izvršili krivično delo (član 5 stav 1), kao i na dužinu postupka pred Ustavnim sudom (član 5 st. 4). Dalje su naveli da im je prekršena sloboda izražavanja (član 10) jer su se optužbe za krivična dela u vezi sa terorizmom zasnivale na uređivačkom stavu novina koje kritikuju određene politike vlade. Konačno, naveli su da im je pritvor određen kako bi bili kažnjeni zbog kritike vlasti i da je to zlopotreba ograničenja njihovog prava na slobodu (član 18 u vezi sa članom 5 stav 1 i članom 10).

Obrazloženje ESLJP

Sud je odbio nekoliko preliminarnih prigovora koji se tiču prihvatljivosti pritužbi. Međutim, pronašao je da su g. Günay i g. Gürsel, čije je tvrdnje o kršenju prava na slobodu i na slobodu izražavanja potvrdio Ustavni sud, izgubili status oštećenih u pogledu tih tvrdnji.

Član 5 stav 1 (pravo na slobodu – postojanje osnovane sumnje da je izvršeno krivično delo) – Sud je podsetio da je trebalo da domaći organi, imajući u vidu težinu navodnih krivičnih dela i težinu potencijalne kazne, ispituju činjenice sa velikom pažnjom. Činjenice na kojima se zasniva sumnja da je došlo do izvršenja krivičnih dela trebalo je da budu potkrepljene proverljivim i objektivnim dokazima kako bi se opravdano moglo smatrati da čine neko od krivičnih dela za koja su optuženi, prema definiciji iz Krivičnog zakonika.

Sud je primetio da se objavljeni materijali na koje su se pozvali sudski organi prilikom određivanja pritvora podnosiocima predstavke i prilikom njegovog produžavanja mogu podeliti u četiri gru-

pe. Oni su se sastojali od: (1) članaka u kojima se kritikuje politika političkih vlasti i javni postupci njihovih simpatizera; (2) članaka, tvitova i vesti u kojima se izveštava o izjavama koje su dala lica koja navodno predstavljaju ilegalne organizacije; (3) kritičkih stavova novinara *Cumhuriyeta* o postupcima upravnih i sudskih organa u borbi protiv ilegalnih organizacija; i (4) osetljivih informacija koje izazivaju interesovanje javnosti.

Sud je smatrao da čak i pod pretpostavkom da su se svi novinski članci koje su nacionalne vlasti navele da opravdaju prvobitno određivanje pritvora kao i dalji boravak podnosilaca predstavke u pritvoru mogli pripisati njima, oni, objektivnom posmatraču nisu otkrili nijednu činjenicu koja bi bila osnov za osnovanu sumnju da su izvršili krivična dela širenja propagande u ime terorističkih organizacija ili pružanja pomoći tim organizacijama.

Posle detaljnog ispitivanja navodnih postupaka podnosilaca predstavke, Sud je primetio sledeće. Oni potpadaju u okvire javne rasprave o činjenicama i događajima koji su već poznati. Oni su ispitivali i izveštavali o činjenicama i mišljenjima u skladu sa dužnostima novinara. Podnosioci predstavke nisu ni podržavali ni zagovarali upotrebu nasilja u oblasti politike, niti su pokazali bilo kakvu želju da doprinesu nezakonitim ciljevima terorističkih organizacija, odnosno da koriste nasilje i terorizam za političke ciljeve. Sud je naglasio kako se ove činjenice na prvi pogled ne mogu razlikovati od legitimnih aktivnosti političke opozicije, ukazujući da spadaju u uživanje njihove slobode izražavanja i slobode štampe, koju garantuje domaći zakon i Konvencija. Legitimna kritika vlasti u kontekstu javne rasprave, u okviru slobode izražavanja i slobode štampe, je na taj način izjednačena sa pomaganjem terorističkim organizacijama i/ili širenjem propagande u korist tih organizacija. Prema mišljenju Suda, takvo tumačenje krivičnog zakona predstavlja značajan rizik za sistem Konvencije jer dovodi do toga da svako ko izrazi mišljenje koje je suprotno gledištima koje zagovara vlada i zvanične vlasti bude okarakterisan kao terorista ili kao lice koja pomaže teroristima. U pluralističkoj demokratiji, u takvoj situaciji, objektivni posmatrač ne može uzeti

da postoji opravdana sumnja u novinare, koji su usmereni ka političkoj opoziciji, ali koji ne promovisu upotrebu nasilja.

Povodom tvrdnje Vlade Turske da se ova mera izuzetno može opravdati s obzirom na vanredno stanje, Sud je naveo da su u ovom kontekstu usvojene mnoge mere koje su značajno ograničile procesne mere zaštite predviđene domaćim zakonom za sve kojima je određeno policijsko zadržavanje ili pritvor. Međutim, nijedna od navedenih mera nije primenjiva na situaciju u kojoj su se nalazili podnosioci predstavke. Zato se ne može reći da mere na koje su se žalili ispunjavaju uslove koji su predviđeni članom 15 Konvencije.

Prema tome, Sud je našao kršenje člana 5 stav 1 iz razloga nepostojanja osnovane sumnje da su osmorica podnosilaca predstavke izvršili krivično delo. Potom je smatrao nepotrebnim da posebno ispituje ostale zahteve podnosilaca predstavke na osnovu stavova 1 (c) i 3 člana 5.

Član 5 stav 4 (pravo na slobodu – brza kontrola zakonitosti pritvora) – Sud je ponovio da se zahtev za brzu kontrolu pritvora primenjuje na postupke koji se vode pred Ustavnim sudom. Naveo je da se periodi koje treba uzeti u obzir kreću u rasponu od sedam do šesnaest meseci i da se svi ti periodi uklapaju u period vanrednog stanja. Iako se ti periodi ne mogu opisati kao „brzi” u redovnom kontekstu i kao oni koji se odnose na prethodne pritvorske predmete tokom vanrednog stanja ([Akgün protiv Turske](#), odluka od 2. aprila 2019. godine, predstavka br. 19699/18, [Mehmet Hasan Altan protiv Turske](#), presuda od 20. marta 2018. godine, predstavka br. 13237/17, i [Şahin Alpay protiv Turske](#), presuda od 20. marta 2018. godine, predstavka br. 16538/17), morala je biti uzeta u obzir složenost predstavki i broj predmeta Ustavnog suda posle proglašenja vanrednog stanja. Sud je zaključio da je ovo izuzetna situacija i da, u konkretnim okolnostima ovih predmeta, nije bilo kršenja stava 4 člana 5.

Član 10 (sloboda izražavanja) – Sud je ponovio da se krivično gonjenje i određivanje pritvora novinarima koje je u neposrednoj vezi sa njihovim radom kosi sa članom 10 čak i kada to lice

na kraju bude oslobođeno. Zapravo, time je njima nametnuto stvarno i efektivno ograničenje u obavljanju novinarskog posla. S tim u vezi, Sud je naveo da se nezakonito određivanje mere pritvora koje istovremeno predstavlja i mešanje u jednu od sloboda garantovanih Konvencijom u načelu ne može smatrati ograničenjem te slobode predviđenim u nacionalnom zakonu. S obzirom na nalaze u vezi sa članom 5 stav 1, Sud je naveo da je bilo kršenja člana 10.

Član 18 u vezi sa čl. 5 st. 1 i čl. 10 (zloupotreba ograničenja lične slobode i slobode izražavanja) – Podnosioci predstavke su se u suštini žalili da je stvarni motiv za određivanje pritvora bio da se učutka novinska kritika vlade i njenih simpatizera. Sud je zapazio da su treća lica koja su intervenisala, uključujući Komesara za ljudska prava, ukazala na to da je posle državnog udara iz 2016. godine bilo mnogo slučajeva u kojima su opozicioni novinari neosnovano optuživani za terorizam i pritvarani pre početka suđenja. Međutim, Sud je primetio da se „politički i sudski postupak suštinski razlikuju” i da on svoju odluku mora da zasnuje na „dokazima u pravnom smislu”. On je ponovio da postojanje „skrivenog cilja” koji potpada pod kršenje člana 18 ne proizlazi automatski iz nalaza da su podnosioci predstavke nezakonito pritvoreni, čime je prekršena njihova sloboda izražavanja. Sud je ispitao okolnosti predmeta i primetio da je Ustavni sud temeljno ispitao predmet podnosilaca predstavke i doneo jasnu odluku praćenu izdvojenim mišljenjima. On je zaključio da postojanje skrivenog cilja nije utvrđeno van razumne sumnje. Shodno tome, nije bilo kršenja člana 18.

Opšti komentari

U ovoj presudi odlučivalo se u jednom od ključnih predmeta u oblasti slobode i sigurnosti novinara. Ona unapređuje praksu Suda u pogledu zaštite od proizvoljnog pritvaranja novinara na dva načina.

Prvo, presuda pojašnjava načela koja se odnose na postojanje „opravdane sumnje da je izvršeno krivično delo” od strane lica kome je određen pritvor, što je suštinski deo zaštitne mere utvrđene

članom 5 stav 1 (c). To je, prema presudi, nešto više od dobre vere. U poređenju sa standardnim pristupom ovom pitanju (upor. sa [Fox, Campbell i Hartley protiv Ujedinjenog Kraljevstva](#), presuda od 3. avgusta 1990. godine, predstavke br. 12244/86 12245/86 12383/86), ova presuda doprinosi razvijanju i učvršćivanju dvodelnog testa: (1) objektivni posmatrač mora da bude zadovoljan postojanjem činjenica ili informacija koje su navedene kao osnov za pritvor (činjenični aspekt), i (2) može se opravdano smatrati da te činjenice potpadaju pod zakonski opis dela (pravna kvalifikacija). Glavni doprinos ove presude je da jasno odredi načelo prema kome se „sumnja ne može smatrati opravdanom ako se zasniva na pristupu prema kome se uživanje prava i sloboda priznatih Konvencijom 'kvalifikuje kao kriminalno ponašanje', (vidi takođe [Ragıp Zarakolu protiv Turske](#), presuda od 15. septembra 2020. godine, predstavka br. 15064/12, [Şik protiv Turske \(br. 2\)](#), presuda od 24. novembra 2020. godine, predstavka br. 36493/17). Štaviše, kada je navodno krivično delo teže i kada krivični postupak zadire u slobodu izražavanja, donošenje presude zahteva vrlo strogu sudsku kontrolu, kako od strane nacionalnih sudova, tako i od strane samog ESLJP.

Još jedan doprinos ove presude razvoju načela u ovoj oblasti je jasna potvrda da se nezakonita mera pritvora kojom se ometa sloboda izražavanja „u načelu ne može smatrati kao ograničenje te slobode koje je predviđeno u nacionalnom zakonu“. Ovo je postavilo vrlo visok standard zaštite, zajedno sa strogom kontrolom koja je potrebna da bi se opravdalo ograničavanje slobode novinara zbog optužbi koje su neposredno povezane sa njihovim radom.

Nalaz Suda da nije bilo zloupotrebe ograničenja lične slobode takođe je važan u okviru aktuelne rasprave u sudskoj praksi o obimu člana 18. U svom izdvojenom mišljenju, sudija Kūris je naveo da je Sud primenio vrlo strog standard „nesumnjivog i neposrednog dokaza“ o postojanju skrivenog cilja za ograničenje, koji je preuzet iz starije sudske prakse ([Khodorkovskiy protiv Rusije](#), no. 5829/04, st. 259, 31. maj 2011. godine). On je naveo da je trebalo slediti drugačiji pristup koji

se razvio u sudskoj praksi i koji je već potvrdilo Veliko veće ([Merabishvili protiv Gruzije](#) [VV], presuda od 8. novembra 2017. godine, predstavka br. 72508/13). Po njegovom mišljenju, Sud je trebalo da sprovede samostalnu procenu, koja se, između ostalog, zasniva i na kontekstualnim elementima i koja koristi širi opseg dostupnih izvora informacija. Veliko veće je razmatralo ovo pitanje u presudi u predmetu [Selahattin Demirtaş protiv Turske \(br. 2\)](#), koji je izložen ispod.

[Selahattin Demirtaş protiv Turske \(br. 2\)](#) [VV], presuda od 22. decembra 2020. godine, predstavka br. 14305/17

Činjenično stanje

Podnosilac predstavke bio je izabrani poslanik u Narodnoj skupštini Turske, bivši kandidat za predsednika Republike i jedan od kopredsednika Demokratske narodne stranke (HDP), prve prokurdske političke stranke koja je osvojila mesta u skupštini.

Na dan 20. maja 2016. godine, usvojen je jedan amandman na Ustav Turske. Njime je ukinut imunitet nepovredivosti poslanika (tj. imunitet od hapšenja, ispitivanja, pritvaranja ili suđenja) prema članu 83, st. 2, Ustava, u svim slučajevima u kojim su zahtevi u tom smislu bili prosleđeni Narodnoj skupštini pre dana usvajanja tog amandmana. Amandman nije zadržao imunitet neodgovornosti za poslanički rad (odnosno, odgovornost za mišljenja izražena tokom ili u vezi sa parlamentarnim aktivnostima). Ova reforma je uvedena u oktobru 2014. godine, posle sukoba u Kobaniju, u Siriji, između Daeša i snaga jedne organizacije koja ima veze sa PKK, koju Turska smatra terorističkom organizacijom. Posle mera koje je Vlada preduzela da spreči pristalice Kurda da se pridruže snagama suprotstavljenim Daešu u Siriji, demonstracije su ubrzo postale nasilne. Tokom 2015. godine došlo je do ponovnog izbijanja terorističkih napada, političkog nasilja i oružanih sukoba između vladinih snaga i kurdskih frakcija.

Ovim je okončan proces rešavanja „kurdskog pitanja“ koji se odvijao od 2011. godine.

Podnosilac predstavke, čija je stranka putem svog naloga na Tviteru u početku pozivala na demonstracije protiv Vlade, bio je aktivan u svojim govorima i izjavama o tim događajima. Pozvao je na okončanje političkog nasilja, ali je i podržao i pohvalio kurdski „otpor“ i zahteve za autonomiju Kurda. U izjavi datoj novinarima 16. januara 2016. godine, predsednik Turske je izričito pomenuo izjave podnosioca predstavke kao „krivična dela protiv Ustava“ i pozvao na njegovu odgovornost, u „postupku koji će početi ukidanjem [poslaničkog] imuniteta“.

U novembru 2016. godine, podnosiocu predstavke određen je pritvor od strane Drugog prekršajnog suda u Dijarbakiru, u okviru krivične istrage koju je javni tužilac iz Dijarbakira vodio zbog sumnje da podnosilac predstavke pripada oružanoj terorističkoj organizaciji i da je podstrekivao druge na izvršenje krivičnog dela. U predmetu tužilaštva 31 krivična istraga u vezi sa podnosiocem predstavke spojena je u jednu. Gospodin Demirtaş je tako postao jedan od 154 poslanika (uključujući 55 članova HDP-a) na koje je uticao navedeni ustavni amandman. Na kraju, protiv 14 članova HDP-a, uključujući podnosioca predstavke, i jednog člana druge opozicione stranke, bila je pokrenuta krivična istraga i određen im je pritvor.

Posle toga, javno tužilaštvo u Istanbulu započelo je sprovođenje istrage protiv podnosioca predstavke zbog širenja propagande u korist terorističke organizacije. Podnosilac predstavke je upućen na suđenje pred Porotnim sudom u Istanbulu i u septembru 2018. godine je osuđen u skladu sa optužnicom. Zatvorsku kaznu koja mu je određena je počeo da služi 7. decembra 2018. godine. U septembru 2019. godine je pušten na slobodu posle ukidanja pritvora u prvom nizu postupaka i obustavljanja odsluženja kazne koja mu je izrečena 2018. godine. Ubrzo potom, Prekršajni sud u Ankari mu je na zahtev javnog tužilaštva u Ankari ponovo odredio pritvor u okviru zasebne istrage zbog drugih optužbi za iste događaje.

Gospodin Demirtaş je pred nadležnim sudovima više puta osporio zakonitost prvog i daljeg boravka u pritvoru u postupcima u Dijarbakiru. Tokom ovih postupaka, podnosilac predstavke je stalno tvrdio da je njegovo držanje u pritvoru nezakonito, jer se sve optužbe protiv njega odnose na političke govore i mišljenja koji su pokriveni imunitetom neodgovornosti poslanika. On je tvrdio da nije postojao dovoljan osnov za određivanje pritvora i da je cilj njegovog lišavanja slobode da se učutkaju pripadnici političke opozicije. Pored toga, on je negirao izvršenje bilo kog krivičnog dela i naveo da je pritvoren zbog izražavanja kritičkih gledišta o politici predsednika Turske.

Podnosilac predstavke je Ustavnom sudu Turske podneo nekoliko žalbi u kojima je osporio zakonitost određivanja pritvora i tvrdio da je prekršeno njegovo pravo na slobodu izražavanja i pravo da bude biran. Ustavni sud je odbacio njegovu prvu žalbu 2017. godine, podržavajući, između ostalog, ustavni amandman. Tokom 2020. godine, Ustavni sud je potvrdio zakonitost određivanja prvog pritvora podnosiocu predstavke, ali se izjasnio da je zbog neefikasne sudske kontrole zakonitosti daljeg pritvora prekršeno njegovo pravo na slobodu. Sve ostale žalbe su odbijene.

U žalbi koja je usledila pred Ustavnim sudom, podnosilac predstavke je osporio zakonitost daljeg pritvora. Postupak je još uvek u toku. Shodno tome, podnosilac predstavke ostaje u pritvoru.

Podnosilac predstavke se pred Sudom žalio na kršenje njegovog prava na slobodu (član 5, st. 1, 3 i 4), slobodu izražavanja (član 10), pravo da bude biran i da učestvuje u radu parlamenta (član 3 Protokola br. 1), kao i na zloupotrebu ovlašćenja sa ciljem ograničavanja ljudskih prava koje dozvoljava Konvencija (član 18, u vezi sa članom 5 stav 1)

Tokom 2018. godine, Veće Suda je utvrdilo da je došlo do kršenja stava 3 člana 5, člana 18 (u vezi sa članom 5 stav 3) i člana 3 Protokola br. 1. Ono je našlo da nije bilo kršenja st. 1 i 4 člana 5 i nije smatralo da je neophodno da ispita predmet na osnovu člana 10. Predmet je upućen Velikom veću na zahtev obe strane.

Veliko veće je odbilo nekoliko preliminar-nih prigovora na prihvatljivost pritužbi. U meritumu je, suprotno pristupu Veća, dalo centralnu ulogu slobodi izražavanja u svom obrazloženju, tako što je započelo analizu iz ugla člana 10. Ono je utvrdilo da se ukidanje imuniteta podnosioca predstavke i njegovo pritvaranje i procesuiranje zasnivaju na pravnom osnovu koji nije predviđen, što predstavlja kršenje člana 10. Obrazloženje i stanovište koji se odnose na ovu tačku bili su relevantni, ako ne i presudni za dalje nalaze Suda koji se odnose na kršenje drugih prava, a naročito člana 5 stav 1 Konvencije i člana 3 Protokola br. 1. Sud je, na osnovu člana 46, naredio da se podnosilac predstavke odmah pusti na slobodu.

Član 10 (sloboda izražavanja) – Sud je pažljivo analizirao parlamentarni postupak o ustavnom amandmanu i razloge koje su domaći sudovi naveli za prvo određivanje pritvora podnosiocu predstavke kao i za optužnicu iz 2017. godine. On je primetio da je prvo bilo jasno usmereno na to da se grupa opozicionih poslanika koja se može identifikovati liši imuniteta zbog svojih govora, a da se drugo oslanjalo isključivo na izjave i mišljenje koje je izrazio podnosilac predstavke. Ukidanje poslaničkog imuniteta podnosioca predstavke, određivanje pritvora i krivično gonjenje su, tako, predstavljali mešanje u njegovo pravo na slobodu izražavanja.

Zakonske odredbe koje su predstavljale osnov za mešanje bile su: (1) ustavni amandman i (2) odredbe Krivičnog zakonika koje se odnose na optužbe za terorizam. Što se tiče njihovog kvaliteta, pitanje je bilo da li je podnosilac predstavke mogao da predvidi njihovo tumačenje i primenu kada je držao govore. Sud ih je ispitivao jednu za drugom.

(1) Sud je naveo da je amandman uticao samo na imunitet nepovredivosti, ali ne i na imunitet neodgovornosti koji je posebno usmeren na zaštitu slobode izražavanja poslanika. Stoga su i posle amandmana poslanici nastavili da uživaju

pravnu zaštitu za političke govore u Narodnoj skupštini i njihovo ponavljanje ili širenje izvan Skupštine. Samo je Skupština mogla da odluči drugačije, sledeći postojeći ustavni postupak i obezbeđujući procesne garancije. Zbog toga je zadatak domaćih sudova bio da pre svega utvrde da li su politički govori podnosioca predstavke bili obuhvaćeni imunitetom neodgovornosti u parlamentu. Podnosilac predstavke pozivao se na ovaj argument od određivanja prvog pritvora. Međutim, Sud je ostao začuđen nedostatkom analize argumenata podnosioca predstavke po ovom pitanju od strane domaćih sudova na svim nivoima, uključujući i Ustavni sud. Čak i pod pretpostavkom da se imunitet neodgovornosti ne odnosi na sporne govore, ustavni amandman je sam po sebi pokrenuo pitanje predvidivosti, jer je poslanicima ukinuo procesnemere zaštite protiv ukidanja imuniteta koje su garantovane Ustavom. One su predviđale pojedinačnu procenu i odluku Skupštine o situaciji svakog od tih poslanika i njihovo pravo na žalbu Ustavnom sudu. Štaviše, Sud se u potpunosti složio sa jasnim nalazom Venecijanske komisije da je ovaj jedinstveni *ad homines* amandman bez presedana bio izričito usmeren na konkretne izjave poslanika, posebno opozicionih, i da je time predstavljao „zloupotrebu postupka iz ustavnog amandmana“ (Venecijanska komisija, [Turska – Mišljenje o suspenziji drugog stava člana 83 Ustava](#), mišljenje br. 858/2016 od 14. oktobra 2016. godine). U tom smislu, poslanici nisu mogli da opravdano očekuju da će amandman biti uveden tokom njihovog mandata. Mešanje nije moglo predvideti..

2) Sud je ponovio da su govori podnosioca predstavke predstavljali jedini činjenični osnov za njegovo pritvaranje zbog optužbi za terorizam. Primetio je da odlukama domaćih sudova nedostaju jasnoća i preciznost u vezi sa tim na osnovu kog krivičnog(ih) dela je određen pritvor podnosiocu predstavke. Međutim, smatrao je da krivično delo osnivanja ili vođenja oružane terorističke organizacije i članstvo u takvoj organizaciji (član 314 Krivičnog zakonika Turske) igra istaknutu ulogu. U ovom predmetu, nacionalni sudovi su usvojili široko tumačenje krivičnih dela i propustili su da sprovedu analizu elemenata bića krivičnog dela

koju je razvio Kasacioni sud. Političke izjave podnosioca predstavke bile su dovoljne da se uzmu za postupke na osnovu kojih može da se utvrdi aktivna veza između podnosioca predstavke i oružane organizacije, bez prave kontekstualne analize. Ovo se odvijalo u opštem kontekstu u kojem su se, kako je istakao Komesar za ljudska prava, dokazi korišćeni za opravdavanje pritvora sve češće ograničavali samo na izjave i postupke koji su očigledno nenasilni i koji u načelu treba da budu zaštićeni članom 10. Dalje, Venecijanska komisija je navela da su prilikom primene člana 314 Krivičnog zakonika domaći sudovi često odlučivali o pripadnosti nekog lica oružanoj organizaciji na osnovu vrlo slabih dokaza [Mišljenje o članovima 216, 299, 301 i 314 Krivičnog zakonika Turske](#), mišljenje br. 831/2015 od 16. marta 2016). Raspon radnji koje su mogle opravdati određivanje pritvora podnosiocu predstavke u vezi sa teškim krivičnim delima o kojima je reč bio je preširok da bi se obezbedila adekvatna zaštita od proizvoljnog mešanja nacionalnih vlasti. Takvo tumačenje se naročito ne može opravdati kada podrazumeva izjednačavanje uživanja prava na slobodu izražavanja sa pripadnošću, osnivanjem ili vođenjem oružane terorističke organizacije, u odsustvu bilo kakvih konkretnih dokaza o veza ma sa terorističkom organizacijom. Zbog toga, spornim odredbama nedostaje neophodni kvalitet predvidivosti.

Član 5 st. 1 (pravo na slobodu – postojanje osnovane sumnje da je izvršeno krivično delo) – Na pitanje da li postoji opravdana sumnja da su krivična dela izvršena – što je jedan od zahteva za pritvor na osnovu člana 5 stav 1 (c) – Veliko veće je sprove lo vrlo pažljivu procenu optužbe i dokaza protiv podnosioca predstavke i na kraju se nije složilo sa nalazom Veća da nije bilo kršenja. Sud je prona šao da, zbog njihovog sadržaja i konteksta, čak i kada izražavaju oštre kritike i šokantna mišljenja, sporne političke govore podnosioca predstavke objektivni posmatrač ne može da smatra zapaljivim postupcima koji pozivaju na nasilje ili ga odobravaju. S tim u vezi, moralo se uzeti u obzir da su oni bili povezani sa uživanjem prava podnosioca predstavke, kao poslanika, na slobodu izražavanja. Sud je zaključio da odluke o određi-

vanju pritvora podnosiocu predstavke nisu sadržale dokaze koji bi mogli da ukažu na jasnu vezu između njegovih postupaka i krivičnih dela zbog kojih je pritvoren. Dakle, član 5 stav 1 je prekršen.

Član 3 Protokola br. 1 (pravo na slobodne i pravične izbore) – Pravo na slobodne izbore uključuje pravo izabranih poslanika da učestvuju u radu parlamenta. Sud je naglasio međusobnu zavisnost između člana 10 i člana 3 Protokola br. 1 i njenu posebnu važnost kada su demokratski izabrani predstavnici držani u pritvoru zbog izražavanja političkih mišljenja. Sud je smatrao da je član 3. Protokola br. 1 posledično prekršen kad god se nekom poslaniku odredio pritvor suprotno članu 10 imajući u vidu nepostojanje opravdane sumnje. To uključuje slučajeve kao što je ovaj pred Sudom, u kojima domaći sudovi su propustili da uzmu u obzir da su predmetna krivična dela bila direktno povezana sa političkim aktivnostima oštećenog.

Član 18 u vezi sa članom 5 st. 1 (zloupotreba ograničenja lične slobode) – Iako Sudu proceduralno nije dozvoljeno da ispita tvrdnju o zloupotrebi ograničenja u vezi sa članom 10, njegovo obrazloženje i nalazi po tom pitanju relevantni su za slobodu izražavanja. Sud je ispitivao da li je određivanje pritvora podnosiocu predstavke zaista imalo skriveni cilj, a ne u svrhe suzbijanja kriminala. Sud je analizirao više faktora, uključujući: (1) kontekst i dejstvo ustavnog amandmana; (2) postojanje obrasca pritvaranja i krivičnog gonjenja pripadnika opozicije zbog njihovih mišljenja; (3) vreme i dejstvo određivanja prvog pritvora, njegovog produžavanja kao i kasnijeg pritvora podnosioca predstavke, naročito tokom dve ključne kampanje (referenduma o značajnoj ustavnoj reformi i predsedničkih izbora); (4) nalaze drugih tela Saveta Evrope o nezavisnosti pravosudnog sistema, posebno tokom vanrednog stanja. Sud je zaključio je da usklađeni pokazatelji izvedeni iz ovih osnovnih informacija idu u prilog zaključku da su ciljevi pritvaranja podnosioca predstavke koje su vlasti navodile od početka bili i još uvek predstavljaju samo paravan za skriveni politički cilj, što je pitanje koje nesporno predstavlja opasnost za demokratiju.

Presuda u predmetu *Demirtaş* verovatno je najznačajnija presuda koju je Sud doneo tokom 2020. godine i ona određuje standarde koji će neminovno postati referentni u zaštiti političkog govora i slobode izražavanja uopšte od zlonamernog krivičnog gonjenja i ciljanog pritvaranja pod paravanom borbe protiv terorizma i političkog nasilja. Ona to čini koristeći inovativni pristup (upor. sa [Sabuncu i drugi protiv Turske](#), presuda od 10. novembra 2020. godine, predstavka br. 23199/17, koja je komentarisana u tekstu gore, i [Şahin Alpay protiv Turske](#), presuda od 20. marta 2018, predstavka br. 16538/17), koji slobodi govora i načelu zakonitosti ograničenja daje centralnu i istaknutu ulogu u očuvanju vladavine prava, kada su demokratske institucije ugrožene zbog autoritarnih i populističkih poteza koji se vuku iznutra, uz zloupotrebu vladajuće većine.

Ovaj rezultat se postiže kroz vidljiv interpretativni pristup. Sud se u obrazloženju udaljava od sudskog načela ekonomičnosti i potpuno razvija jasno tumačenje različitih prava iz konvencije, u svetlu najvažnijeg koncepta vladavine prava. Pritom se Sud značajno oslanja na rad drugih tela Saveta Evrope, naročito Venecijanske komisije i Komesara za ljudska prava.

Sud je vremenom razvio niz načela koja se zasnivaju na ideji da je sloboda govora naročito važna za opozicione poslanike i pozvao na najpomniju kontrolu suda ([Castells protiv Španije](#), presuda od 23. aprila 1992. godine, predstavka br. 11798/85; [Karácsony i drugi protiv Mađarske](#) [VV], presuda od 17. maja 2016. godine, predstavke br. 42461/13 i 44357/13). U navedenom okviru, u presudi se na dva načina posebno razvija pojam predvidivosti zakona. Prvo, presuda određuje granice za ukidanje poslaničkog imuniteta koje se odvija u vidu ustavnih amandmana čija su meta opozicione grupe kojima se ukidaju zaštitne mere koje obično prate ukidanje tog prava. Drugo, ona zahteva pažljivu izradu krivičnopравnih odredbi i strogo tumačenje od strane domaćih sudova u kontekstu borbe protiv terorizma i političkog nasilja

kako bi se izbeglo da se uživanje slobode izražavanja izjednači sa učešćem u terorističkoj organizaciji, kada nema nikakvih konkretnih dokaza o postojanju takve veze. Postavljajući analizu na nivo zakonitosti mešanja, pre nego srazmernosti, presuda šalje snažno upozorenje da zakon u demokratskom društvu mora da ima prvenstvenu ulogu obezbeđivanja zaštite od proizvoljne upotrebe moći i da ne može da postane jedno od njenih sredstava.

Stanovište da se pritvor zasnivao na odredbama kojima nedostaje kvalitet „zakona” u klasičnom smislu direktno se odražava na analizu prava na ličnu slobodu i na slobodan izbor na način koji razjašnjava i proširuje dodeljenu zaštitu. Iako obrnutim redosledom, presuda jača međusobnu vezu između članova 5 i 10 koji su već izloženi u predmetu *Subuncu* i drugim skorijim predmetima ([Ragıp Zarakolu protiv Turske](#), presuda od 15. septembra 2020. godine, predstavka br. 15064/12, [Şik protiv Turske \(br. 2\)](#), presuda od 24. novembra 2020. godine, predstavka br. 36493/17, [Atilla Taş protiv Turske](#), presuda od 19. januara 2021. godine, predstavka br. 72/17). Ova presuda jača načelo prema kome uživanje slobode izražavanja samo po sebi ne može da dovede do „opravdane sumnje” da je izvršeno krivično delo, budući da se Sud bavi vrlo strogom kontrolom obrazloženja koje je dato na domaćem planu ([Fox, Campbell and Hartley protiv Ujedinjenog Kraljevstva](#), presuda od 3. avgusta 1990, predstavka br. 12244/86 12245/86 12383/86). Slično tome, proširujući obim prava na slobodne izbore tako da obuhvati i „pravo na učestvovanje” za izabrane poslanike, u presudi se navodi da, u načelu, kada se pritvaranje nekog poslanika ne može smatrati spojivim sa zahtevima iz člana 10 Konvencije, to istovremeno predstavlja i kršenje člana 3 Protokola br. 1.

Na kraju, kršenje člana 18 koje je ustanovljeno, je od posebne važnosti. Prvo, ono podvlači političku dimenziju ovog predmeta i postojanje problema koji se tiče poštovanja slobode i bezbednosti, kao i slobode izražavanja u Turskoj. Drugo, ono odgovara na kritike koje su usledile posle stanovišta da nije bilo kršenja u predmetu *Sabuncu* i značajno odstupa od tog pristupa u ovom drugom pred-

metu. U potpunosti ponavlja načela formulisana u predmetu [Merabishvili protiv Gruzije](#) ([VV], presuda od 8. novembra 2017. godine, predstavka br. 72508/13). U presudi se posebno podseća da Sud nema razloga da se ograniči na „neposredni dokaz“ u vezi sa pritužbama na osnovu člana 18 ili da primeni poseban standard dokazivanja u odnosu na takve navode. Primenjujući ova načela, on sprovodi detaljnu i obimnu analizu situacije u Turskoj u vreme nastanka činjenica, oslanjajući se

i na informacije trećih lica koja su intervenisala. Konačno, ustanovljavanje kršenja člana 18 znači da su prvo pritvaranje, produženje pritvora i kasnije pritvaranje g. Demirtaşa imali za cilj da ga učutkaju kao opozicionog lidera i da ga spreče da ostvari svoja politička prava garantovana Konvencijom. U presudi se navodi da ovo Sudu ne ostavlja drugi izbor osim da naredi jedino pravno sredstvo koje je moguće u ovoj situaciji: momentalno oslobađanje g. Demirtaşa.

TEKST IZ BILTENA BROJ 1 POSLEDNJA STRANA.

Dodati samo jos ovo:

Ovaj Bilten je izrađen uz finansijsku podršku Evropske unije i Saveta Evrope. Stavovi izraženi u ovom dokumentu ni u kom slučaju ne odražavaju zvanično mišljenje niti jedne od strana..

Sloboda izražavanja i sloboda medija u Jugoistočnoj Evropi (JUFREX)

Ovaj projekat je sastavni deo zajedničkog programa Evropske unije i Saveta Evrope „Horizontal facility za Zapadni Balkan i Tursku, 2019–2022. godine” i temelji se na rezultatima postignutim tokom prethodnog regionalnog zajedničkog programa Evropske unije i Saveta Evrope „Jačanje pravosudne ekspertize o slobodi izražavanja i medija u Jugoistočnoj Evropi (JUFREX)”. Regionalni projekat je čvrsto povezan sa šest JUFREX projekata koji su konkretno namenjenih korisnicima u: Albaniji, Bosni i Hercegovini, na Kosovu*, u Crnoj Gori, Severnoj Makedoniji i Srbiji.

Aktivnosti JUFREX-a se sprovode sa ciljem da:

- unaprede slobodu izražavanja i slobodu medija u skladu sa evropskim standardima;
- unaprede primenu tih standarda kroz saradnju sa nizom aktera odgovornih za primenu tih standarda u svom svakodnevnom radu, i to: sudija, tužilaca, advokata, policijskih službenika, predstavnika medijskih regulatornih tela, medijskih aktera i studenata;
- omoguće platformu za regionalnu saradnju, diskusiju i razmenu dobrih praksi.

Tamo gde postoji povoljno okruženje za slobodu izražavanja i slobodu medija i gde je pravo da se informacije traže, saopštavaju i primaju dobro zaštićeno, građani mogu istinski da učestvuju u demokratskim procesima. Nacionalne institucije za obuku pravnika (pravosudne akademije i advokatske komore) koje su uključene u sprovođenje ovog projekta imaju vitalnu ulogu u nastojanjima da se to ostvari.

Sve aktivnosti JUFREX-a zasnivaju se na inovativnim i modernim alatima za učenje u oblasti slobode izražavanja i slobode medija i koriste dinamičnu metodologiju za učenje odraslih i model razmene znanja sa kolegama.

„Horizontal facility za Zapadni Balkan i Tursku, 2019–2022. godine” je zajednička inicijativa Evropske unije i Saveta Evrope koja omogućava korisnicima da sprovedu svoje reformske agende u oblasti ljudskih prava, vladavine prava i demokratije i da usklade svoje prakse sa evropskim standardima, uključujući, gde je to relevantno, u okviru procesa proširenja Evropske unije.

Ovaj Bilten je izrađen uz finansijsku podršku Evropske unije i Saveta Evrope. Stavovi izraženi u ovom dokumentu ni u kom slučaju ne odražavaju zvanično mišljenje niti jedne od strana.

* Ovaj naziv ne prejudicira status Kosova i u skladu je sa Rezolucijom SB UN 1244 i mišljenjem MSP-a o Deklaraciji o nezavisnosti Kosova.

Savet Evrope je vodeća organizacija za ljudska prava na kontinentu. Obuhvata 47 država članica, uključujući sve članice Evropske unije. Sve države članice Saveta Evrope prihvatile su Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, međunarodni ugovor čiji je cilj zaštita ljudskih prava, demokratije i vladavine prava. Evropski sud za ljudska prava nadgleda primenu Konvencije u državama članicama.

www.coe.int

Države članice Evropske unije odlučile su da povežu svoja znanja, sredstva i sudbine. Zajedno su izgradile zonu stabilnosti, demokratije i održivog razvoja uz očuvanje kulturne raznolikosti, tolerancije i individualnih sloboda. Evropska unija je posvećena deljenju svojih dostignuća i vrednosti sa zemljama i narodima izvan svojih granica.

www.europa.eu

Finansirano
od strane Evropske
unije i Saveta Evrope

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implementirano
od strane Saveta Evrope